

KAKARA VAARALLA

Aina silloin tällöin kuulee jonkun ihmettelevän nimeä Kakaravaara. Ihmettelijän ajatus kulkee rataa "vaara-vaara — mikä himskatin vaara", eikä kyselijä aina näytä tulevan sen viisaammaksi, vaikka siihen kuinka painokkaasti vastaan, että juuri niin, Kakaravaaran huipulla, siinä kulmassa, jossa... Viimeksi kuulin Nokkalan männikössä syntyneen muka ihmettelevän mokomaa paikannimeä. Häntä lohduttaakseni vakuutin, että taitaa ainakin useimmille nykyisen Kakaravaaran asukkaille myös Nokkalan männikkö olla outo käsite.

Iltana muutamana kierreltiin Kakaravaaraa. Kutsujana oli Oulu-seuran seuratoimintajaosto, pääjärjestäjänä ja puhuttajana puhelinmestari Erkki Flinck, pääasiallisimpana haastateltavana ainakin vaaralaisittain kaikki tietävä konttorinhoitaja E. H. Juntumaa, ikää paljon. Juntumaa sanoikin ensimmäisen puheenvuoronsa jälkeen, että hän tuli Vaaralle 1896. Jos joku on tullut aikaisemmin, niin puhukoon. Sellaisiakin kyllä on, tiedämme sen, mutta ei heitä tainnut olla mukana tai eivät kottaneet ääntään. Juntumaata iäkkäämpää muistelijaa ei taida olla, vai onko? Jos, niin pyydetään astumaan esiin, sillä tarkoitus on saada magnetofoninauhalle tämän kaupunginosan asioita. Nyt se "fooni" vain unohduttu.

Oulun historian III osaa kirjoittava dosentti Kustaa Hautala julkaisi 5. 8. 1965 artikkelin Oulun asutuksen vaiheista. Siinä hän puhuu myös II kaupunginosasta, Kakaravaarasta, jonka sanoo olleen "köyhemmän kansan kaupunginosa". Määrittely "köyhempi" on aivan oikea, mutta sitä ei pidä sekoittaa käsitteisiin "köyhälistö" saati "kurjalisto", niinkuin kyllä joskus on tapahtunut. Köyhä kuin köyhä, minkä sille aina mahtaa, eikä hän se mikään häpiä ole, mutta tosiasiasa enemmän tämä kaupunginosan asukkaista oli oman aikansa mittapuun mukaan kohtalaisesti toimeentulevaa väkeä, jonka "pikkuvarakuuden" salaisuus useimmissa tapauksissa oli ahkeruus ja säästäväisyys. Tietysti siellä oli elämässään monella tavalla haaksirikkoutuneitakin, rutiköyhiäkin, niinkuin selviää mm. Teuvo Pakkalan klassisista romaaneista Vaaralla ja Elsa. Kun Hautala puhuu komparatiivisesti "köyhemmästä" hän, kuten artikke-

lista ilmenee, vertaa alueen asukkaita keskikaupungin, I kaupunginosan, asukkaisiin, kauppaporvareihin ja virkamiehiin. Eipä sillä, asuihan viimeksimainittuja jokunen Vaarallakin.

Unohdin mainitulle "passeeraukselle" lähtiessäni lukea vanhoista kätköistä löytyneen leikkeen, jossa kerrotaan samantapaisesta kävelyretkestä. Leike on Kauusta, jossa minäkin silloin kirjoittelin, ja eräästä leikkeen takana vilahtavasta pakinanpätkästäni päätellen vuosilta 1946—8. Senkertaisen retken järjesti Oulun Historiaseura silloisen puheenjohtajansa arkistonhoitaja Aslak Outakosken johdolla. Pääjärjestäjänä tuntuu olleen opettaja Aili Paasikangas tukeunaan sisarensa opettaja Hanna Hieta. He saivat vielä retkeillä aidossa miljöössä, sillä vaikka sota olikin koetellut Kakaravaaraa, oli tunnelma kaduilla ja pihilla vielä suurinpiirtein entisellään, niinkuin oli vielä ihan äskeisinäkin vuosina. Näiden kortteleiden saneeraushan alkoi varsinaisesti vasta muutama vuosi sitten. Nyt on vieraan jo melko vaikea eläytyä, vaikka olisi kuinka hyviä selostajia. Vaaran klassinen muistomerkki on kuitenkin Pakkalan romaani Vaaralla, kuten painokkaasti toteisi eräs retkeilyymme osallistunut Vaaran kasvatti, suomen kielen ja kirjallisuuden opettajan ominaisuudessa nimenomaan Pakkalan "Vaaraa" tutkinut lehtori. Totta!

Mainitsemassani Kaiun leikkeessä, jonka kirjoittaja ei ole merkinnyt puumerkkiään (saataisi muuten olla Aili Paasikangas itse), luetellaan myös Vaaran yhteiskunnallisessa arvoasteikossa yläportaille nousseita kuuluisuuksia, mainitaan mm. hovioikeudenpresidentti Pehkonen, professori Vennola ja Haatajan Kupc, professori hänkin. Kupe, jonka kotitalo muutama vuosi sitten purettiin siitä vanhaa Pelastusarmeijaa vastapäätä, muisti aina sanoa olevansa Kakaravaaralta, mutta ikätoverinsa poliitikon ja pankkimiehen, ministerinkin arvon saaneen Tyko Reinikan kuulin vain kerran hymähtäen huomauttavan, että onhan hän Kakaravaa-

ran poikia. Tuli sanoneeksi, kun siinä vaiheessa tarvittiin vanhan oululaisen tukea. Mainitaan Kaiussa myös kolme kuulua Similää ja kouluneuvos Holma, jonka kotitalon tonttia Pakka-huoneenk. 21 paraikkaa kaivetaan. Meidänkin matkallamme puhuttiin Similöistä. Kun kysyin OOK:n vanhan päarakennuksen rakentamista, sanoi joku, että kyllä hän muistaa, kun Similän Aapo sitä muurasi, olisikohan ollut 1905...6. Vaaran kirjailijoita olivat Pakkalan lisäksi mm. Arvi Järventaus ja Jaakko Tervo, Vaaralta käsin kouluansa käyneitä Iki-Kianto, Kyösti Vilku-na ja Eino Railo, muunmuassa, jos nyt halutaan luetella.

Kakaravaaran nimestä on usein keskusteltu. Hautalakin sitä näyttää aprikoivan, ja somahan tuo olisi taktiilleen tietää. Dosenttimme artikkelista poimittu huomautus, että Pakkala olisi "hienotunteisesti" ottanut Kakara-sanana pois romaninsa nimestä, lienee käsitettävä lähinnä lipsahdukseksi tai epätarkaksi ilmaukseksi, sillä mitäpä epähienoa sanassa kakara olisi, olkoonpa vain, että puhumme "meidän lapsista ja naapurin kakaroista". Pakkala käytti ylipäänsäkin lievästi harhauttavia peitenimiä. Samuli Paulaharju ryhtyi itsenäisyytemme aamun-koissa kokoamaan tietoa Kakaravaaralta ja kirjoitti Maailman-nimiseen aikakauslehteen 1921 erinomaisen mielenkiintoisen kuvauksen, jossa vanhat kertoivat. Kyllä minä vain siitä olen sellaisen käsityksen saanut, että nimi johtui asukkaiden tai keskikaupunkilaisten, oululaisten joka tapauksessa, leikkimielestä ja tosiasiaista, että Vaaran perheissä oli paljon kakaroita. Erään vanhan valokuvan mukaan, vanhimpia Oulun kuvia, Vaaralla 1860-luvun alussa on ollut hyvänlaisesti asutusta, ja saman käsityksen saa Paulaharjun kirjoituksesta. Pakkala oli syntynyt 1862 ja muutti Kakaravaaralle syksyllä 1874. Tältä ajalta siis omakohtaiset muistikuvansa. Romaaniensa ja kertomustensa vaaralaiset elämäkuvat ja -kottalot hän kuitenkin sai vaimoltaan Agnekselta, joka oli tämän läitakaupungin Tervoja, lahjakas nainen ja kirjailijatar itsekin.

Panu

100-vuotias kuva kirkontornista Kakaravaaran suuntaan. Tietävästi Ina Liljeqvistin kuvia. Vain etualalla olevat rakennukset ovat tallella, ne ovat nimittäin nykyinen tuomiorovastin pappila. Oikealla vilkkuu Kaupunginoja, kauimpana oikealla Kempeleen lahden perukka. Suurennuslasi näyttää, että Vaaralla on jo 1860-luvulla vankka asutus.